

IRCICA GENEL DİREKTÖRÜ PROF.DR. EKMELEDDİN İHSANOĞLU'NUN
"İSLAM MİMARİSİNİN BUGÜNÜ, İSTANBUL VE SÜLEYMANİYE SEMTİ VE
MOSTAR 2004" PROGRAMINI AÇIŞ KONUŞMASI
1 TEMMUZ 1995

Değerli Misafirler,

Bugün, İstanbul'un tarihî kültür mirasının korunmasına hizmet edeceğini ümit ettiğimiz bir mimarî çalışma programını başlatmanın gururunu taşıyoruz. İstanbul ve Süleymaniye Semti konulu bu program, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA)'nın aylardan beri yürüttükleri verimli bir işbirliğinin ürünüdür. Bu çalışma, programın ikinci safhasını teşkil edecek olan "Mostar 2004" atölye çalışması ile birleşerek, İstanbul'daki ve onunla tarihî ve kültürel bir bağı bulunan bir başka coğrafyadaki İslam mimarî mirasının, akademik ve teknik bakımlardan incelenerek, korunmasını ve restorasyonunu dünya kamuoyunun dikkatine sunacaktır. Konu aldığı bölgeler ve bu bölgelerdeki İslam mirasının tarihî özellikleri ve zenginliklerini ortaya çıkarması bakımından bu program, mahallî değil, milletlerarası bir hüviyet taşımaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin bu mahiyetteki bir çalışmaya değerli katkısı, kültür mirasının korunmasına verdikleri önemi göstermektedir.

Tarih boyunca kültür ve medeniyetlerin beşiği olmuş İstanbul'un, Osmanlı medeniyetinin en parlak devrinden miras kalan eserlerinin yer aldığı Süleymaniye semti, Osmanlı mimarisinin zirveye ulaştığı bir dönemi temsil etmektedir. İstanbul'un yedi tepesinden üçüncüsü üzerinde kurulmuş olan Süleymaniye, Mimar Sinan'ın Süleymaniye külliyesini inşa etmesiyle, onaltıncı yüzyıl ortasından itibaren bir kültür ve eğitim merkezi haline gelmiş ve İstanbul'un Haliç cephesi silüetine yeni bir estetik katmıştır. Bu semte damgasını vuran Mimar Sinan, bu harikulade camiiin çevresinde bir ilkokul, bir Kuran okulu, dört medrese, bir Hadis okulu, bir tıp okulu, bir hastane, bir aşevi, bir misafirhane ve bir de hamam inşa etmiştir. Burada din, eğitim, kültür hizmetleri, sosyal dayanışma anlayışı içinde çok başarılı bir şekilde asırlarca yürütülmüştür. Külliye'de cami ve Sultan Süleyman ve Hürrem Sultan'ın türbelerinden başka çeşitli yapılar bulunmaktadır. Ayrıca bölge, yine Mimar Sinan'ın temellerini attığı saray, konak ve köşkler ile daha da zenginleşmiş, mimarî mükemmeliyetin bir sembolü haline gelmiştir. Ancak aradan geçen sürede, İstanbul'un nüfusu artmış, bu kültür semti tedricî olarak ticarî bir semt haline gelmiştir. Şehrin bu bölgesinin ticarete açılması, denizle bağlantının sağlanması için yeni yolların inşasına ve bu amaçla bazı yıkımlara yol açmıştır. Plansız yapılaşmalar Osmanlı mimarisinin karakteristiklerini taşıyan bu semtin estetik ve mimarî özelliğini bozmuştur. Dolayısıyla, bu bölgenin mimarî bakımdan ihyası ve yeniden bir kültür merkezi haline getirilmesi için yapılacak çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Bugün başlayan programımızın ilk safhasında İstanbul'un bir bütün olarak mimarî mirası incelenerek kayda geçirilecek, ikinci safhada ise Süleymaniye bölgesinin korunması ve ihyası için alınabilecek tedbirler araştırılacaktır. Bunun için Süleymaniye çevresinde bir pilot proje yürütülecektir.

Programımızın ikinci safhasında ise, üç yıldır Avrupa'nın ortasında müslümanları ve İslam kültürünü yok etmeyi hedef alan saldırılarla tahrip edilen İslam kültür ve mimarî mirasının savaş sonrasında yeniden imarı için projeler ve tavsiyeler ortaya konulacaktır. Bu program, Mostar 2004 adıyla geçen yıl IRCICA'da başlatılmış olan projenin devamıdır. Geçen seneki çalışmaya, dünyaca tanınmış yirmi beş üniversiteye mensup, yirmi iki ülkeden yüze yakın kişi katılmış ve yirmi sekiz konferans verilmiştir. Bu çalışma neticesinde Mostar'ın ve bilhassa Osmanlı'dan kalan tarihî kısmının yeniden inşasında yararlanılabilecek plan, proje ve modeller ortaya konulmuştur. Bilindiği gibi Bosna'da dört asırlık Osmanlı döneminde çeşitli din ve kültürlere mensup halk, çarşı, okul ve diğer binaların yanı sıra cami, kilise ve sinagogların da bir arada bulunduğu mahallelerde barış içinde yaşamışlardır. O dönemin mimarîsi, devlet idaresinde ve toplumda mevcut olan hoşgörüyü ve adaleti aksettirmektedir.

Bu seneki Mostar 2004 atölye çalışması, geçen sene elde edilen neticeleri özetlemenin yanı sıra, Bosna-Hersek mimarisinin korunmasını ve imarını hedef alan bir milletlerarası programı da yürürlüğe koyacaktır. Çeşitli disiplinlerden uzmanların iştirakine dayanan bu program, değişik ülkelere mimarlar, öğretim üyeleri, tarihçiler ve öğrencilerin Bosnalı meslektaşlarıyla bir araya gelip çalışmasını sağlayacaktır. Atölye ve stüdyo çalışmaları neticesinde hazırlanacak olan Mostar şehrinin restorasyon planı ve tatbik edilecek metodoloji, yeniden inşa sırasında kullanılacak planlara temel teşkil edecektir. Bu projenin önemli gayelerinden biri, Bosna-Hersek'te yok edilen kültür mirası konusuna dünya kamuoyunun dikkatini çekmek, Bosna-Hersek'te ve dünyada yok olma durumunda bulunan diğer şehirlerde mimarî mirasın restorasyonunda esas alınabilecek modeller oluşturmaktır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile müştereken düzenlemiş bulunduğumuz bu programın gelecekte de işbirliği içinde yapacağımız bu ve benzeri faaliyetlere bir başlangıç teşkil etmesini temenni ediyoruz. Bu projenin gerçekleştirilmesindeki katkılarından dolayı başta İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a, Genel Sekreter Prof. Dr. Kahraman Emmioğlu'na, Başkanlık Danışmanları Y. Mimar Ali Yılmaz Örnek ile Mimar İsmet Şahin'e ve yardımlarını gördüğümüz diğer yetkililere teşekkür ederim. Ayrıca başta Yıldız Teknik Üniversitesi olmak üzere programa katkıda bulunan bütün milletlerarası kuruluşlara, üniversitelere ve kültür kurumlarına, ayrıca yurt dışından buraya kadar zahmet edip gelerek bu programın milletlerarası bir işbirliği ve kültürler arası bilgi alışverişi içinde gerçekleştirilmesine katkıda bulunan değerli ilim adamlarına teşekkürlerimi ifade ederim.

İstanbul'da kurulan ilk milletlerarası kuruluş olan ve İslam kültür mirasıyla ilgili araştırma projeleri yürüten IRCICA olarak bizler, yaptığımız bu çalışmayla birçok şey borçlu olduğumuz aziz İstanbul'a bir hizmet vermenin mutluluğunu sizinle paylaşmaktan memnuniyet duyuyoruz.

